

EMLÉKHELYEK

Séta Zalaegerszeg városában

Üdvözljük Önöket városunkban, s ha vonattal jöttek, akár itt, az állomásnál is kezdhethük városnézésünket. Ez az első épület, amely feltűnhet Önöknek, Zalaegerszeg román stílust utánozó pályaudvara, amely mai formáját 1926-ban nyerte el. Az immár majdnem minden zalaegerszegi által ismert Nagy Lajos-idézet szerint „szép, tiszta, nagy”, és „háromszor akkora város számára való, mint amekkorát szolgálni valójában módjában áll”. Ez a tisztaság sajnos manapság nem igazán jellemző erre a létesítményre, amely egyre inkább kezd a város hajléktalanjainak menedékhelyévé válni. Innen csak pár lépésre áll az a 377-es típusú, Gizike becenevre hallgató gőzös, amely ugyan a Közlekedési Múzeum tulajdona, mégis itt, a zalaegerszegi vasútállomás előtt állították ki 1978-ban.

Mielőtt a központ felé indulnánk, szeretném figyelmükbe ajánlani Csány László emlékművét, valamint a mögötte látható kis evangélikus templomot. Istók János szoboregyüttesét 1931-ben avatták fel, létrejötté nagymértékben köszönhető Borbély György, zalaegerszegi tanárnak, akinek portréját a talapzat templom felőli oldalán bronz domborművön láthatják. Van az emlékműnek egy érdekes történetű mellékfigurája is, mégpedig egy kőből készült, szintén követ emelő alak. Ez a férfi 1919-ben még a Parlament előtt állt, mint a munka jelképe. Az evangélikus templomot 1906-ban építették, stílusa neogót, tervezőmestere Gerei Ernő volt, a kivitelezést pedig a kor ismert egerszegi építész, Morandini Tamás végezte. Ha most visszamegyünk a vasútállomástól a központ felé vezető Kosztolányi útra, a Béke-ligetbe érünk, amelynek hangulatát kissé rontja a közelben húzódó vasút. Ennek ellenére a park még ma is alkalmas pihenésre. Az itt látható szobor címe Tavasz, alkotója Pándi Kiss János, és 1966-ban állította fel Zalaegerszeg Város Tanácsa. Alig néhány méterre innen a Petőfi Sándor Általános Iskola épülete előtt található a névadó költő mellszobra. Osváth Mária alkotásának anyaga bronz, 1976-ban emelték. Az iskolával szemben álló épületet még az 1945-ös orosz megszállás előtt építették, azzal a céllal, hogy itt legyen a Pénzügyintézetek Háza. Az elképzelésből semmi sem lett, több mint 30 éven keresztül itt működött Zala Megye Tanácsa. A bejárat előtt álló két nagyméretű szobor Vörös János alkotásai, 1938-ban készültek. A nőalak kezében sarló és egy köteg gabona van, a magyaros öltözetű férfi pedig méhkaptárt ölel magához. Mindennek természetesen jelentése is van: a sarló és a gabona a mezőgazdaság fontosságát, a méhkaptár pedig a takarékoságot jelképezi. A Megyeháza homlokzatán Magyarország és Zala megye új címereit Német János keramikusművész készítette.

Ezután eljutunk a város központjába. Először balra fordulunk, ahol a Csipkeházakat nézhetik meg. Ezen az épülettömbön – bár a tervező, Vadász György sablonokkal dolgozott – jól megfigyelhető a tetőszerkezet göcseji boronaházakra emlékeztető csonkakontyos vonalvezetése. A Csipkeházaknak köszönhető, hogy a várost 1975-ben a Magyar Urbanisztikai Társaság Hild János-emlékéremmel jutalmazta, az érem nagyított mása ma is a Városháza egyik falán látható. Ezeket az épületeket utánozza a nemrég megnyitott két üzletház, amelyek nemcsak stílusban, hanem színben is közel állnak a Csipkeházakhoz. Az ún. régi és az új Csipkeházak közé élkelődik a Dísz tér, amelynek közepén impozáns szökőkút emelkedik. Ez a kút Szabolcs Péter szobrászművész és Pelényi Gyula építész alkotása. Akinek ez nem lenne egyértelmű, annak elmondom, hogy formája stilizált tulipán. A térről szemben elhelyezkedő, jellegzetesen az 1960-as éveket idéző épület ma Városházaként működik. A homlokzatán látható városcímet 1993-ban készítette a már említett Németh János. A Városháza házasságkötő termében, szinte Gábor egész falat beborító faintarziáját tekinthetik meg. A Városháza bejáratával szemben áll az 1960-as évek első nagy, 100 lakásos lakóháza, a Szalagház. Művészeti értéke nincs, de ezzel az épülettel kezdődött el a városközpont gyökeres átalakítása.

A Városháza előtt áll Zrínyi Miklós lovas szobra. Van itt egy zenélő óra, amely – csakúgy, mint a szökőkút – virágot stilizál. Ha szól meghallgathatják a Hallottad-e híret Zalaegerszegnek... kezdetű ismert zalai népdalt.

Ezután egy kis mellékutcába térünk be. Az utcát Kisfaludy Károlyról nevezték el, és itt található a város egyik legnagyobb új épülete, az OTP Bank impozáns székháza. Látni lehet rajta, hogy a tervező itt is megpróbált zalai stílusjegyekhez közeledni, de ez a törekvése fényviszaverő, zöld ablaküvegeknek köszönhetően kissé háttérbe szorult. Jobbra található viszont egy olyan épület, amelynek művészi értékéhez nem férhet kétség. Ez a zalaegerszegiek körében csak Zsinagógaként ismert Városi Hangverseny- és Kiállítóterem. Az izraelita hitközösség 1904. szeptember 1-én adta át akkori rendeltetésének. Tervezője Stern József budapesti műépítész volt. A templom kivitelezője ugyanaz a Morandini Tamás, aki az evangélikus templomot építette. A templom eredeti dekorációját egerszegi kisiparosok készítették, ezt azonban – az aranyozást és a beltéri festést beleértve – a második világháború után leszerelték. Abban az időszakban az épületnek nem volt gazdája. Felújítva, kibővítve, keleties stílusát megőrizve 1983-ban adták át a közönségnek, mint hangverseny- és kiállítótermet. A nyitókoncertet Kocsis Zoltán zongoraművész adta.

Ezután tekintünk meg a város legnagyobb templomát és környékét. A tér ahol állunk, ma Kazinczy Ferenc nevét viseli, évtizedeken keresztül Marx térnek hívták. A Kossuth Lajos utca sarkán áll az Arany Bárány szálló, amely a város történetében fontos szerepet játszott: itt zajlottak az első filmvetítések és az első színházi előadások. Egy évvel ezelőtt az egész épületet sárgára festették, főleg a McDonald's étterem érdekében. A szállodával szemben látják a Mária Magdolna Plébánia épületét, 1770 körül építették. Felső két emelete egyébként később készült, mint az földszint. Még az itt lakók közül is csak kevesen tudják, hogy ez az épület azon kevesek közé tartozik, amelyen fennmaradt a város történelmi címere. Bár a gépkocsiforgalomnak köszönhetően nagyon piszkos, mégis kivehető a címeren Mária Magdolna alakja. Éppen a plébániával szemben, a tér másik sarkán láthatják a régi városházát, amelyen – egy kicsit más formában – szintén észrevehető a történelmi városcímer. Ezt a házat 1787-ben emelték, de 1862-ben teljesen átalakították: neogótikus arculatot kapott. Ma a különböző parlamenti és parlamenten kívüli pártok városi képviselői találhatók itt.

A kéttornyú templom, szintén Mária Magdolna nevét viseli. Két jellegzetes, pontosan 44 méteres tornya hosszú időn át volt a város jelképe. Tierhardt József építőművész volt az eredeti templom kivitelezője, de az 1826-os tűzvészben a templom tetőszerkezete és tornyai leégtek, a 3,4 tonnás harangok a nagy melegtől megolvadtak. Különböző adományoknak köszönhetően jutott elég pénz az épület helyreállítására, de a két tornyot nem az eredeti barokk stílusban állították helyre. A főhajóból kilenc mellékoltár nyílik, ebből hatot kápolnaszerűen alakítottak ki. A sekrestye és a Szent Sír-kápolna fölött egy-egy hittanterem áll a régi oratórium helyén. A templom kriptájába 1778-ig temetkeztek különböző egyházi és világi nagyságok. A város legrégebbi műemléke egy Pieta-szobor, amely a jobboldali fal középső mellékoltáránál látható. Sokáig állt a régi piactéren, ahol ma a megyei kórház áll, majd a templom mellé, később a templomba helyezték át. Az eredetileg fehér szobrot időközben befestették. A főoltár képe Batoni Pompeo mester munkája. A nem hívők szemében is a vezeklést, a világi javakról való lemondást fejezi ki. Sajnos, a mennyezetfreskók nagyon rossz állapotban vannak. Felújításukra történtek már kísérletek, de ezek – többnyire pénzhány miatt – meghiúsultak. Gyakran előfordul, hogy a mennyezetről nagy freskódarabok hullanak a padlóra. Ez a festékhullás nem tesz jót az orgonának sem, amelyet a volt Zsinagógából hoztak át 1959-ben, és az elmúlt években újítottak fel.

A templom megtekintése után járjuk körül még egyszer az épületet. A templom körül régi szobrok láthatók, alkotójuk ismeretlen. Az északi oldalon találják Szent Flóriának, a tűzoltók védőszentjének a szobrát, a templom déli oldala mellett pedig egy műemléknek nyilvánított Szentháromság-oszlop áll. Ha átnéznek a túloldalra, a plébániahivatal épületének falán levő kis fülkében észrevehetik Nepomuki Szent János homokkőszobrát. Mindhárom szobrot a XVIII. században készítették. Nepomuki Jánosnak még egy szobra van a városban. Innen negyedórányira, a Zala folyón átívelő híd túlsó hídfőjénél, a Kaszaháza nevű külterületen láthatják, amelyet szintén a XVIII. században emeltek. A templom melletti téren sokszor szónokolt a „haza bölcsé”. Az 1879. szeptember 1-jén fölvatott emlékmű is a „szónokló

Zalaegerszeg központja 1962-ben

Deákot" örökíti meg. A szobor alkotója a híres Vay Miklós volt. Az emlékmű előtti tér átalakítását éppen most kezdték meg, az öreg, beteg fákat kivágták, rövid időn belül újakat ültetnek helyettük, és a szökőkutat is újra fogják indítani, hogy visszaadják a tér eredeti romantikáját. A hangulatot csak egy szokatlan színűre festett ház rontja el: a rózsaszínű Sóház.

Szemben látható a Zala Megyei Könyvtár. Mai formáját nemrég nyerte el, hiszen megépítésétől, 1967-től hosszú évtizedeken át lapos teteje volt. A másik, szintén a közelmúltban felújított, ma sárgaszínű épület a Zala Megyei Bíróság székháza. Homlokzatán kőtábla áll, amelyen elolvashatják, mi lett a sorsuk a XVIII. század elején felrobbantott, ezen a helyen álló várfalnak. Miután az egerszegi vár megszűnt, 1730 és 1732 között Donato Felice d' Allio tervei alapján készítették el a ma álló épületet. Bár barokk stílusú, ezt csak a köríves kapu fölötti timpanon mutatja. Északról új szárnyat csatlakoztattak hozzá, itt ma a Zala Megyei Büntetés-végrehajtó Intézet működik. Deák Ferenc nemcsak az épület előtti téren, hanem a bíróság Nagytermében is több szónoklatot tartott, amikor a ház még zalai Vármegyeházként működött.

A Göcseji Múzeumban Zalaegerszeg híres szobrászművésze, Kisfaludy Strobl Zsigmond állandó kiállítása található; a kiállított műalkotásokat a művész adományozta a városnak 1975-ben kelt végrendeletében. Az önéletrajzi ihletésű darabokon kívül portrészobrokat is láthatnak: pl. az idős Görgey Artúrét, G. B. Shaw-ét, akit a szobor szintén idős korában

ábrázol, valamint a mai II. Erzsébet angol királynő gyerekkori szobrait, amelyeket akkor készített, amikor Angliában járt. A későbbi magyar hírességek közül Petőfi, Kodály Zoltán és Bartók Béla portréira hívnánk fel a figyelmüket.

A másik nagy kiállítás 1848/49 zalai eseményeit eleveníti fel. Az 1000 éves magyar államiságra készülve újítják fel a megyetörténeti állandó kiállítást. ezért azok a termek most nem tekinthetők meg.

A múzeumlátogatás után buszra szállunk, s először a főúton, a Kossuth utcán megyünk végig. Az út baloldalán az Ady mozi áll, ez a létesítmény nem az egyetlen mozija a városnak, de mindenképpen a leglátogatottabb és a legnagyobb, hiszen párhuzamosan három teremben folyik a filmvetítés. Az előcsarnokban a névadó, Ady Endre márványszobra látható, amely Kiss György alkotása. A mozival szemben Zalaegerszeg két történelmi épülete áll: a „kvártélyház” és a Zala Megyei Levéltár. Ez utóbbit a főispáni hivatal számára építették, 1891-ben. A századforduló idején a szomszédos kvártélyház funkciója miatt „kismegyeházának” is titulálták. Stílusa eklektikus, reneszánsz díszítőelemeket is felfedezhetnek rajta. A bejárat fölött, a homlokzaton a vármegye régi címere látható. Az ún. kvártélyházat Mária Terézia királynő rendelkezésére építették. 1765-ben készült el a földszint. Ebből az időszakból származik a „kvártélyház” elnevezés is, hiszen az épületet eredetileg az átvonuló katonák elszállásolására építették. Később közhivatalok működtek itt, és tisztviselői lakásokat is alakítottak ki benne. Valószínűleg a Bach-korszakban épült az első emeleti rész. Az udvaron is áll egy épületszárny, ezt 1872 körül emelték, amikor ideköltöztek a vármegye közigazgatási szervei. Az épület történetében újabb fejezet kezdődött, amikor 1928-ban újabb emeletet építettek rá. Ekkor a keleti homlokzatot is átalakították. Ugyanekkor kapott egységes, neobarokk arculatot a földszint és a két emelet. Erre a házra is vármegyecímert helyeztek, amely ma is akkori helyén díszleg. A járási rendszer megszüntetéséig a Járási Tanács székháza volt, most a Földhivatal megyei kirendeltsége, a Családi Intézet városi irodája, ügyvédi irodák és az Illetékivatal kirendeltsége működik itt.

Az utca jobboldalán először a „pontházat” fogjuk látni; ez volt Zalaegerszeg első többemeletes lakóháza. Vele szemben két újnak tűnő ház áll: az egyik volt az Egészségház, amelynek falán egy gyönyörű Német János-kerámia látható, és ahol ma a Postabank Rt. városi fiókja működik; a másik a régi, mára új külsőt nyert Postapalota, amelynek felső két emelete még az építés idejében – 1924-ben – divatos, nagy belmagassággal készült. Az új Csapkeházakat szintén egy felújított, korábban elhanyagolt épület takarja: a Budapest Bank Rt. neoklasszikus stílusú székháza. Korábbi megbecsültségét jól mutatja, hogy 10 éven keresztül leromlott állapotú lakások voltak itt, majd egy húsbolt, előtte pedig a Hazafias Népfront, a Magyar Nemzeti Bank, a Magyar Nők Országos Tanácsa és a Magyar–szovjet Baráti Társaság képvisellete működött benne. Végig az utcában további rossz állagú egyemeletes házak álltak, amelyeket lebontottak, és helyükre üzletházakat építettek. Ha végigmegyünk a Kossuth utcán, egészen a már jól ismert Csány László-emlékműig, átkanyarodunk egy párhuzamos utcába, a Kosztolányi útra. Ott található Zalaegerszeg város színháza, amelyet nem zalaegerszegi, hanem nagykanizsai hírességről, Hevesi Sándorról neveztek el. Az épület sokáig Megyei Művelődési és Ifjúsági Központként, majd a Szakszervezetek Művelődési Központjaként funkcionált. Többéves, teljes átalakítás után 1983-ban vehette birtokba a város első állandó társulata. A következő teret – amelyet a város első polgármesteréről, Kovács Károlyról neveztek el – a névadó mészkőtömbbe illesztett márvány-reliefje díszít. Nagyobb városi évfordulókon a város képviselőtestülete meg szokta koszorúzni az emlékművet.

Ez után buszra ülünk és nyugat felé indulunk, hogy a város másik templomával is megismerkedhessünk. Ez a templom az Ola nevű városrészben áll, amit 1887-ben egyesítettek Zalaegerszeggel. A templom első ránézésre műemlék benyomását keltheti, pedig csak 1925–1926-ban épült, Kotsis István műegytemi tanár tervei alapján. Szokatlan építészeti megoldása a hogy a torony nem az épület főténgelyében helyezkedik el, hanem a templom oldalához csatlakozik. Egyébként a – nevezhetjük így – komplexumnak barokkot utánzó stílusa van. Hogy miért nevezük komplexumnak? Mert a templomhoz ugyanis csatlakozik egy ferencesrendi kolostor is, a két létesítmény teljesen egybeépült. A szocializmus 40 éve alatt a kolostorban a hadsereg Kiegészítő Parancsnoksága működött. A templom belsejében is megfigyelhetik majd a barokk stílus tökéletes utánzását. Főhajóját keresztben egy kisebb hajó

metszi az impozáns főoltár előtt. A főoltáron kívül a három mellékoltár értékes festményeit is megtekinthetik. A főoltár előtt álló keresztelőkút Németh János alkotása. 1958-ban építették a templom orgonáját, amely 1987-ig, a hangversenytermi orgona elkészültéig a város és a megye legjobbjának számított. Ma már felújításra szorulna. A templomkertben több szobrot is állítottak. Legrégibbi közülük az a 20 méter magas barokk oszlop, amelynek tetején Visnyovszky Lajos bronzból készült Szűz Mária-szobra áll. A közelmúltban helyezték el a kertben a magyar korona szabadtéri mását, amely vaskos betonalapzaton áll. A templom homlokzati fülkéiben pedig kisebb szobrokat láthatnak, többek között Assisi Szt. Ferencét.

A templomhoz vezető út baloldalon a város első, immár százéves gimnáziumának épületét látjuk. Az építés és a megnyitás időpontját a klasszicista formákat mutató épület timpanonján olvashatjuk: MILLENNIUM – 1896. Az épület valójában csak 1897-ben készült el; Herczeg Zsigmond és Baumgarten Sándor terveit a már többször is említett Morandini Tamás valósította meg. A városban utcát neveztek el a gimnázium egyik híres tanáráról, Borbély Györgyről. Az iskola eredetileg Deák Ferenc nevét vette fel, 1950 óta Zrínyi Miklós gimnáziumnak. Híres diákjainak emlékét az iskola előcsarnokában emléktáblák őrzik. Az egész országban leghíresebbé közülük talán Pais Dezső akadémikus vált, akiről szülővárosában, Zalaegerszegen utcát és iskolát neveztek el.

Lekanyarodva a főútról, ennek a kis utcának a végén található a város két múzeuma: a Göcseji Múzeum fennhatósága alá tartozó Skanzen és a Magyar Olajipari Múzeum. A falumúzeum létesítését Zala Megye Tanácsa és a Néprajzi Múzeum 1966-ban kezdte meg. Valójában egy olyan létesítmény van csak, amelyik mindig is itt, ezen a helyen állt, mégpedig egy vízimalom, amely a XVIII–XIX. század fordulóján épülhetett, a Zala folyó időközben holtággá alakított eredeti folyásánál. A Magyar Olajipari Múzeumot néhány évvel a falumúzeum megnyitása után, 1969-ben hozták létre, alapterülete 25 000 m². A múzeum szoborparkjában főleg az olajipar nagy magyar alakjainak portréit tekinthetik meg. A szoborparkhoz közel két fedett helyiség áll; az egyikben terepasztalokon, fényképeken és makettek követhetik végig a magyar olajipar fejlődését. A másik teremben berendezett kiállítás a magyar kőolajbányászat úttörőjének, Papp Simonnak az életét és munkásságát mutatja be.

Panker Mária Anna

A Magyar Olajipari Múzeum

Magyarországon 1955 és 1960 között alakult a legtöbb szakmúzeum. A magyar olajipar – hasonlóan a többi iparághoz –, létrehozta saját (technikai) műszaki múzeumát. Ma 15 országos gyűjtőkörű iparági szakmúzeum működik. Az egyes szakmák szakterületeinek kiváló művelői a tárgyi-, írásos és képi relikviák megőrzésével kívántak emléket állítani elődeik tevékenységének. A szakmúzeumok ipari szakemberek kezdeményezésére, tevékeny részvételükkel jöttek létre. A mérnökök, geológusok, közgazdászok, technikusok amatőr technikatörténészeké váltak, s napi felelősségteljes munkájuk mellett nagy lelkesedéssel párosult szakmaszeretettel igyekeztek az ipari múlt emberi, dokumentális és tárgyi vonatkozású relikviáit megmenteni, megőrizni. Széleskörű összefogás eredményeként 1969. szeptember 27-én nyílt meg Zalaegerszegen a Dunántúli Olajipari Múzeum. A Művelődésügyi Minisztérium 1971. március 26-i keltezésű működési engedélye már országos gyűjtőkörű Magyar Olajipari Múzeumról szól.

A magyar olajipar ipar-, technika-, technológia-, gazdaság- és életmód-történeti emlékek gyűjtésére, tudományos feldolgozására és bemutatására létesítette a múzeumot. A 3 hektáros kiállítási terület az 1968-ban megnyílt Göcseji Falumúzeum mellett kapott helyet. A két múzeum egyedülálló együttesként néprajzi és ipartörténeti ismereteket közvetít a látogatóknak. A Magyar Olajipari Múzeum feladata sokrétű: gyűjteményei őrzik, kiállításai bemutatják, kiadványai közkinccsé teszik a magyar szénhidrogénipar emlékeit.

A múzeum gyűjteményei:

- *Technikatörténeti tárgyi gyűjtemény* (műszaki emlék gyűjtemény). A századfordulótól napjainkig reprezentálja a szénhidrogénipar valamennyi ágazatának berendezéseit, gépeit, tárgyait.
- *Ipar- és technikatörténeti dokumentumgyűjtemény* (archívum). Ebben a múlt század végétől található a hazai cégek iratai; az iparág és a szakmai jeles egyéniségeinek – főleg személyes jellegű – dokumentumanyagai.
- *Adattár*. A múzeum működésével, sokrétű tevékenységével, a gyűjteményekkel kapcsolatos írásos – kísérő – anyag.
- *Történeti gyűjtemény*. Vállalatoktól és hagyatékokból származó kortörténeti jellegű ki-sebb írásos anyag (igazolvány, oklevél, munkakönyv, meghívó stb.), valamint műszaki vonatkozású apróbb tárgyak (bélyegzők, jelvények stb.).
- *Fotógyűjtemény*. Fekete-fehér és színes negatív, pozitív, valamint diapozitív.
- *Filmtár, videotár*. Különböző méretű keskenyfilmek és videokazetták.
- *Hangemlékgyűjtemény* (magnetofonszalagok és -kazetták.)
- *Könyvtár*. Olajipari, gázipari geológiai, geofizikai, bányászati, természettudományi, gépészeti, kémiai, történelmi, muzeológiai tárgyu szakkönyvek és folyóiratok a múlt század közepétől.
- *Képző- és iparművészeti gyűjtemény*. A szénhidrogénipar valamely területét ábrázoló festmény, grafika, rézkarc, érem, plakett stb.
- *Bélyeggyűjtemény*. Olajipari témájú bélyegek, képeslapok, levelek és egyéb parafilatéliai ritkaságok.
- *Ásványgyűjtemény*.
- *Olajipari szoborpark*. Nyolc elhunyt kiváló olajipari szakember bronz mellszobra.

Külön kell kiemelni az 1991 óta múzeumunkhoz tartozó Zsigmond Vilmos Gyűjteményt, amely a vízkutatás és vízkútfúrás emlékeit mutatja be. Hasonló jellegű a Budapest mellett, Vecsésen 1995-ben létesült filia, ahol a kőolaj és földgáz csővezetékes szállításának eszközeit, dokumentumait tekinthetik meg az érdeklődők.

A múzeum gyűjteményeiben őriz nemcsak az olaj- és gáziparra vonatkozó, hanem a magyar ipar egészét is reprezentáló iratokat, fotókat. A kialakult 14 gyűjtemény óriási, egyedi információhalmazt tárol. Ezen gyűjtemények nagysága miatt folyamatban van néhány részgyűjtemény kialakítása és a számítógépes nyilvántartás bevezetése. Folyamatban van az *olajipari szaklevéltár* kialakítása, melynek alapja a mintegy 400 iratfolyóméter dokumentum, a századfordulótól napjainkig. Műszaki közkönyvtárunk gerincét olajipari, gázipari és gépipari könyvek adják. A geotermikus energia, a hőbányászat tárgyi, írásos és képi emlékeinek rendszeres gyűjtésével is körvonalazódik egy gyűjtemény.

Kétévente kiírásra kerül a *Történeti pályázat*. Az eddig meghirdetett 13 alkalommal összesen mintegy másfélszáz dolgozat érkezett be. A pályaművek többsége értékes ipartörténeti, üzemtörténeti, gazdaságtörténeti munka és visszaemlékezés, melyek számos értékes információval, addig nem, vagy csak alig ismert adattal gazdagították az ipartörténeti anyagot.

A hagyatékokból előkerült jelentős mennyiségű kézirat miatt tervezzük külön *kéziratgyűjtemény* létrehozását. Leraktuk az alapját az olajipari térképtárnak és rajztárnak. Nagyszabású, több évre elhúzódó vállalkozás az *olajipari történeti cégkataszter összeállítása*. Külső és saját munkatársak közreműködésével három ipartörténeti kiadvány előkészületei, illetve nyomdai munkái zajlanak.

Az 1991 februárjában aláírt alapító okirattal, illetve az 1991. június 24-i bírósági nyilván-tartásba vétellel létrejött a Magyar Olajipari Múzeum Alapítvány. A három alapító: Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt, Magyar Szénhidrogénipari Kutató-Fejlesztő Intézet, Budapest Bank Rt. 1991. október 1-től a két előbbi alapító jogutódja a MOL Rt., amely figyelemmel kíséri és támogatja a múzeum tevékenységét. Az Alapító Okirat szerint: „Az Alapítvány célja, hogy a Magyar Olajipari Múzeum (MOIM) folyamatos működési feltételeit biztosítsa. A MOIM feladata, hogy feltárja, összegyűjtse, rendezze, kiállítások keretében bemutatssa a magyar kőolaj- és gázipar, valamint a vízkutatás műszaki, technikai, tárgyi, írásos és képi emlékeit;

őrizze és ápolja az iparág hagyományait; publikációban rendszeresen népszerűsítse az iparág múltját, a kiváló szakemberek életútját, a múzeumi kutatómunka jelen eredményeit." A Magyar Olajipari Múzeum 1992. április 1-től gazdaságilag, pénzügyileg önállóan működik a MOIM Alapítvány segítségével.

A MOIM a magyar szakmúzeumi hálózat egyik kiemelkedő intézménye. Ezt bizonyítja a szakmai munka, tudományos- és kutató tevékenység, időszaki- és vándorkiállítások. Az állandó kiállítást évente megtekintő mintegy 30 000 látogatószám is jelentősnek mondható.

A 17 főfoglalkozású, 3 nyugdíjas dolgozó a MOIM Alapítvány gazdasági háttérével, a MOL Rt. és más olajipari cégek támogatásával igyekszik megbirkózni a gazdasági környezet problémáival és legjobb tudásával eleget tenni az ipartörténeti, muzeológiai és iparági elvárásoknak.

Tóth János

Plánder Ferenc Falumúzeum

Plánder Ferenc Nova egykori plébánosa és Göcsej első ismertetője írta: „Nova Mező Város Göcseinek valóságos szíve... Göcseinek északi része átaljában hegyes, hegyei sárga agyagból és csak néhol köves homokból állanak. Novánál a hegyek hajlani, a vidék kinyílni s mind inkább vidámabb kezd lenni.”

A falu gyönyörű természeti környezetben fekszik, és két értékes műemlékkel rendelkezik. Az egyik Szily János szombathelyi püspök idejében 1777-ben, Melchior Hefele által épített gyönyörű barokk stílusú templom, melyet Dorffmeister István freskói díszítenek. Sok látogató gyönyörködött már a Mária életéből való jeleneteket ábrázoló festményekben. A település másik műemléke a tisztartólakás, melyben a Plánder Ferenc Falumúzeum található. 1954-ben létesült a múzeum az iskolások gyűjtőmunkájának segítségével. Sok nehézséget kellett leküzdeni, amíg az első látogatók beléphettek abba a kis szobába, ahol az összegyűjtött néprajzi értékeket megtekinthették. Az első baj a névből adódott. Plánder Ferenc ugyanis a falu plébánosa volt. Egy kommunista asszony feljelentése alapján a névadás „papnépszerűsítést” jelentett, ami az AVÓ közbeavatkozását tette volna szükségessé. Szerencsére az „illetékes” pártszervek Plánder értékeit vették figyelembe, s nem a rosszindulatú feljelentő „éberségét”.

Az anyag gyűjtése során számtalan érdekes eset fordult elő. A múlt mélységes kútjából hozok fel néhány emléket.

Zebeckén egy idős bácsi két szép szélesszárú vászongatyát őrizgetett. Temetésére tartogatta őket. Lánya az egyikőtől szívesen megvált volna, ha ellenszolgáltatásként kap valamit. A kívánsága a gatyáért két frottírtörölköző volt. Megkapta.

Ortaházáról hozta a hírt a postás, az egyik házban gyönyörű „festett”, faragott székek vannak. Nosza indulás a több kilométerre lévő faluba és megpróbáltam megszerezni őket a múzeum számára. A helyszínen derült ki a szomorú valóság. A rózsaszínűre festett, faragott székek nem Göcsejben készültek, hanem egy bezárt budapesti nyilvánosházból származtak. Késérő volt a családás.

Zebeckén faragott kürtöt sikerült találnom, ami eredetileg egy zalai nyilasvezér számára készült. Mielőtt az ajándékozásra sor került volna, a történelem vihára elsöpörte a nyilasokat, a kürt a kanász fiáé lett, miután apja a nyilaskeresztet eltüntette róla. A 100 forintért megvásárolt domborműves faragvány ma a múzeum egyik szép tárgya. Évek során egyre szaporodott a gyűjtemény, szűknek bizonyult a kis szoba. Nagyobb helyre lett szükség. Így került át a gyűjtemény a volt tisztartói lakásba. Itt már vitrineket lehetett beállítani az írásos anyagok részére, valamint nagyobb tárgyak is elhelyezést nyerhettek a négy teremben.

Mi az, amiért érdemes meglátogatni ezt a főleg néprajzi jellegű gyűjteményt?

Hajdan a falu környékén elismert fazekasipar működött. A híres novai mesterek mindent meg tudtak csinálni a sárga agyagból, amire a lakosságnak szüksége volt. Különösen érdekesek voltak a *bugyigás*, vagy „*csöcsös korsók*”, a lakodalmas fazekak és az emberfejes szivaros korsók. A háztartási edények mellett jó néhány szép darab ma is látható belőlük.

A múzeum kiállított tárgyai között előkelő helyet foglalnak el a szalmából font *kópicok*, gazdasági eszközök, és a hatalmas *bábános szőlőprés*. Szemet gyönyörködtetőek a különböző mintázatú (fenyő, madaras, „O”-betűs, kereszt stb.) háziszőttek, melyeken piros színű a mintázat.

Kedves színfoltja a múzeumnak a római katolikus elemi iskola osztályterme. Eredeti padok, szemléltető képek, tarisznyák, olvasókönyvek, irkák, palatáblák érzékeltetik milyen volt a régi iskola berendezése. A falakon látható festmények a göcseji emberekről, házakról, viseletükről nyújtanak ízelítőt a látogatóknak.

A Plánder Ferenc Falumúzeum mindig szívesen látja azokat, akik tanulni akarnak a múltból, hogy felelni tudjanak, ha a jelen kérdezi őket.

Vaska Miklós

Bugyigás korsók (felső sor) a múzeumban